

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Майя НІКОЛАЄВА

09

2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 10 «Природничі науки»

Спеціальність: 106 «Географія»

Освітньо-професійна програма: «Географічні основи природокористування та регіонального і муніципального розвитку»

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>очна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 4.0 годин – 120 змістових модулів – 2	Галузь знань <u>10 Природничі науки</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>106 Географічні основи природокористування та регіонального і муніципального розвитку</u> (код і назва) Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Обов'язкова дисципліна	
		Рік підготовки:	
		3-й	4 -й
		Семестр	
		5-й	7 -й
		Лекції	
		40 год.	16 год.
		Практичні, семінарські	
		20 год.	4 год.
		Лабораторні	
		- год.	- год.
		Самостійна робота	
		60 год.	100 год.
Форма підсумкового контролю: іспит			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни полягає у наданні теоретичних і практичних знань студентам щодо видів природокористування, розумінні сучасного природноресурсового законодавства і права, систематизації отриманих студентами знань для використання у практичній діяльності; ознайомленні зі шляхами використання географічних знань; формування правової свідомості та правової культури у цій сфері.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- оволодіння студентами необхідними теоретичними положеннями у сфері правового регулювання природокористування;
- засвоєння сутності еколого-правових й економічних категорій у сфері використання природних ресурсів й охорони довкілля;
- формування розуміння конкретного змісту еколого-правових норм;
- вивчення системи природоресурсного права України, засвоєння основних понять;
- ознайомлення з чинним українським природоресурсним законодавством;
- вивчення підстав і умов виникнення, зміни та припинення природоресурсних правовідносин;
- ознайомлення зі специфічними способами захисту права власності на природні ресурси;
- застосування набутих знань у вирішенні практичних питань, пов'язаних з правовими проблемами, що виникають у ході реалізації суб'єктивних прав на природні ресурси.
- формування вмінь і навичок самостійного пошуку необхідних нормативно-правових актів та правильного їх використання під час вирішення ситуаційних завдань.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей:**

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей:**

а) загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Здатність спілкуватися державною мовою, як усно так і письмово.

ЗК7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК11. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні

ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

б) спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК1. Здатність брати участь у плануванні та виконанні наукових та науково-технічних проектів.

СК11. Здатність працювати в колективах виконавців, у тому числі в міждисциплінарних процесах.

СК12. Здатність здійснювати геопросторові дослідження природних і суспільних явищ для формування практичних цілей та рекомендацій щодо сталого розвитку територіальних громад, міст, урбанізованих ареалів та регіонів в Україні.

Програмні результати навчання (ПРН):

Р02. Знати і розуміти основні види географічної діяльності, їх поділ.

P09. Аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

P10. Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні

P11. Дотримуватися морально-етичних аспектів досліджень, чесності, професійного кодексу поведінки

P12. Використовувати отримані теоретичні знання та практичні навички та вміння для забезпечення системного підходу у вирішенні проблем природокористування, регіонального та муніципального розвитку.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- історичні типи природокористування;
- основні види та стратегію сучасного природокористування;
- природоохоронне законодавство та міжнародні договори у сфері використання та охорони природних ресурсів;
- основні принципи правового регулювання відносин щодо використання природних ресурсів;
- специфіку права власності на природні ресурси та права природокористування;
- зміст екологічних прав та обов'язків фізичних та юридичних осіб, територіальних громад і держави;
- особливості правового режиму окремих природних об'єктів;
- види юридичної відповідальності за порушення норм природоресурсного законодавства, їх юридичну природу та відмінності.

вміти:

- вільно володіти понятійним апаратом;
- надавати загальну характеристику правових відносин, що виникають під час використання природних ресурсів;
- визначати способи реалізації суб'єктивних екологічних прав та юридичних обов'язків у сфері використання природних ресурсів;
- аналізувати і тлумачити чинне природоресурсне законодавство;
- застосовувати еколого-правові норми до конкретних фактичних обставин;
- орієнтуватися в основних тенденціях удосконалення й розвитку природоресурсового законодавства та боротьби з екологічними правопорушеннями.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні поняття сучасного природокористування та його правові основи

Тема 1. Теоретичні аспекти формування поняття «природокористування». Предмет, завдання і методи курсу. Поняття природокористування, його соціально-економічна сутність.

Тема 2. Історичні типи природокористування. Основні форми та ознаки взаємодії людини і суспільства з природним оточенням. Збирально-привласнююче природокористування. Виробничо-продуктивне природокористування. Інноваційно-конструктивістське природокористування. Ноосферне (інформаційне) природокористування.

Тема 3. Сучасне природокористування та його основні види. Класифікаційні підходи щодо природокористування. Систематика природокористування. Проблеми географічного вивчення природокористування.

Тема 4. Географічні засади формування сучасних правових основ природокористування. Взаємодія суспільства і природи. Роль національного,

міжнародного законодавства, відповідних міжнародних організацій в регулюванні використання природних ресурсів. Принципи природокористування.

Тема 5. Об'єкти, суб'єкти та джерела правовідносин у сфері природокористування. Об'єкти права природокористування. Суб'єкти права природокористування. Природноресурсне законодавство. Кодифікація нормативно-правових актів з природокористування. Спеціальні закони як джерела природноресурсового права. Місце підзаконних актів у регулюванні природноресурсних правовідносин. Нормативно-правові акти місцевих органів самоврядування в галузі природокористування.

Тема 6. Право природокористування та його основні види. Поняття «право природокористування». Принципи права природокористування. Права й обов'язки природокористувачів. Основні види природокористування та їх законодавче закріплення. Загальне природокористування. Спеціальне природокористування.

Тема 7. Право власності на природні ресурси. Поняття права власності на природні ресурси та його ознаки. Форми власності на природні ресурси в Україні, їхнє законодавче закріплення. Конституційні засади права власності на природні ресурси.

Підстави та порядок виникнення права власності на природні ресурси. Підстави та порядок припинення права власності на природні ресурси. Права та обов'язки власників природних ресурсів. Гарантії права власності на природні ресурси. Способи захисту й охорони права власності на природні об'єкти та ресурси.

Тема 8. Правове забезпечення управління в галузі природокористування. Поняття, зміст, принципи та методи управління в галузі природокористування. Система і компетенція органів управління природокористування в Україні. Функції державного управління в галузі природокористування. Органи загального державного управління та місцевого самоврядування в галузі природокористування. Органи державного управління природокористуванням спеціальної компетенції. Міністерство екології та природних ресурсів України. Державні агентства, державні служби та державні інспекції як центральні органи державної виконавчої влади в галузі природокористування. Компетенція органів місцевого самоврядування в галузі природокористування. Правові питання участі громадськості в управлінні природокористування. Правові засади ведення державних природоресурсних кадастрів, Червоної і Зеленої книг України.

Тема 9. Юридична відповідальність у галузі природокористування. Види юридичної відповідальності за правопорушення у галузі природокористування. Кримінальна відповідальність за порушення в галузі природокористування та види кримінальних покарань, що застосовуються. Адміністративна відповідальність і види адміністративно-правових стягнень за правопорушення у галузі природокористування.

Змістовий модуль 2. Правове регулювання використання природних ресурсів.

Тема 10. Правове регулювання використання земельних ресурсів. Земельні відносини у контексті сучасної земельної реформи. Поняття правового режиму використання земель. Система органів управління в галузі земельних відносин. Поняття і зміст права власності на землю. Особливості та суб'єкти права власності на землю. Право власності на землю громадян, юридичних осіб, держави та територіальних громад. Право землекористування. Суб'єкти та правові форми землекористування. Оренда землі. Підстави припинення землекористування. Відповідальність за порушення земельного законодавства. Кримінальна та адміністративна відповідальність за порушення земельного законодавства.

Тема 11. Правовий режим використання, відтворення й охорони вод. Актуальні проблеми використання вод в Україні. Склад водного фонду. Правовий режим використання вод в Україні. Водний кодекс України. Управління й контроль в галузі використання вод. Функції управління, його види (загальне, спеціальне, державне, громадське). Державний водний кадастр. Облік і ведення державного кадастру.

Державний моніторинг вод. Стандартизація і нормування в галузі використання вод. Особливості застосування спеціальних законодавчих вимог до використання водних ресурсів. Право власності на води. Суб'єкти, об'єкти, підстави виникнення, зміни і припинення права власності на води. Поняття та види права водокористування, зміни і припинення права водокористування. Загальне та спеціальне водокористування. Види і засоби контролю за використанням вод та відтворення водних ресурсів. Вирішення спорів з питань використання вод. Відповідальність за порушення водного законодавства.

Тема 12. Правове використання, відтворення, захисту і охорони лісів.

Актуальні проблеми використання лісових ресурсів України. Поняття лісового фонду України та лісових ресурсів. Лісовий кодекс України. Особливості державного управління у сфері лісових відносин та використання лісів. Загальний державний, спеціальний і громадський контроль за використанням лісів. Ведення державного обліку лісів і лісового державного кадастру. Право власності на ліс та лісові ресурси. Право лісокористування: поняття, суб'єкти. Види лісокористування, класифікація за підставами виникнення, за цільовим призначенням, за правовою формою. Особливості постійного і тимчасового лісокористування. Відповідальність за порушення лісового законодавства: види, підстави і порядок притягнення. Майнова відповідальність за шкоду, заподіяну порушенням лісового законодавства.

Тема 13. Правовий режим використання об'єктів рослинного світу. Актуальні проблеми правового регулювання використання рослинного світу в Україні. Види природних рослинних ресурсів. Природні рослинні ресурси загальнодержавного і місцевого значення. Співвідношення понять «ліс» та «рослинний світ». Загальна характеристика законодавства України про рослинний світ. Міжнародні нормативно-правові документи в системі законодавства про рослинний світ. Закон України «Про рослинний світ». Державне регулювання режиму рослинного світу. Порядок ведення державного обліку і кадастру рослинного світу. Правові форми та види використання природних рослинних ресурсів. Загальне та спеціальне використання об'єктів рослинного світу. Права та обов'язки користувачів об'єктами рослинного світу. Юридична відповідальність за порушення у сфері використання об'єктів рослинного світу. Притягнення до кримінальної та адміністративної відповідальності.

Тема 14. Правові засади використання об'єктів тваринного світу. Актуальні проблеми правового регулювання використання тваринного світу в Україні. Тваринний світ як об'єкт права власності та права користування. Об'єкти тваринного світу. Загальна характеристика законодавства про тваринний світ. Закон України «Про тваринний світ» Закон України «Про Червону книгу України». Особливості управління в галузі використання тваринного світу. Види контролю в галузі використання тваринного світу. Право власності на тваринний світ. Суб'єкти та об'єкти права власності на тваринний світ. Право користування об'єктами тваринного світу, його форма та види. Підстави та умови припинення права використання тваринного світу. Основні види використання тваринного світу. Правове регулювання ведення мисливського господарства та здійснення полювання. Правове регулювання здійснення промислового рибальства. Правове регулювання здійснення любительського та спортивного рибальства. Особливості та порядок міжнародної торгівлі об'єктами тваринного світу, що перебувають під загрозою зникнення. Відповідальність за порушення законодавства в галузі використання тваринного світу: поняття, ознаки, підстави настання, види, порядок притягнення.

Тема 15. Правове регулювання використання курортних, лікувально-оздоровчих і рекреаційних зон.

Поняття та види природних лікувальних ресурсів та комплексів. Правовий режим використання курортних, лікувально-оздоровчих зон і курортів. Поняття рекреаційних зон, їх види, склад, порядок утворення. Особливості управління в галузі використання

рекреаційних зон. Правовий режим використання природних ресурсів курортів, округів санітарної охорони курортів. Правовий режим використання природних ресурсів у лікувально-оздоровчих місцевостях. Поняття та види правових режимів природних рекреаційних ресурсів. Правове регулювання сільського зеленого туризму. Особливості державного управління та контролю в галузі використання курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних зон. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері використання курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних зон.

Тема 16. Правовий режим використання об'єктів природно-заповідного фонду.

Природно-заповідний фонд України. Поняття та класифікація територій і об'єктів природно-заповідного фонду України. Порядок створення й оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Правовий режим природних заповідників, біосферних заповідників і національних природних парків. Правовий режим охоронних зон природно-заповідного фонду. Форми власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду та особливості правового режиму їхніх земель. Припинення права власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду. Правовий режим та особливості використання природно-заповідного фонду для наукових досліджень та в освітніх цілях. Особливості державного управління та функції управління в галузі використання природно-заповідного фонду. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду і контроль за режимом їх використання. Правопорушення в галузі використання природно-заповідного фонду як підстава для юридичної відповідальності. Майнова (таксова) відповідальність за порушення законодавства про природний заповідний фонд. Порушення законодавства про природно-заповідний фонд як підстава для адміністративної та кримінальної відповідальності.

1. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усьо-го	у тому числі				Усьо-го	у тому числі			
		л	п/с	лаб.	с.р.		л	п/с	лаб.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Загальні поняття сучасного природокористування та його правові основи										
Тема 1. Теоретичні аспекти формування поняття «природокористування».	6	2	2		2	7	1			6
Тема 2. Історичні типи природокористування	6	2	2		2	7	1			6
Тема 3. Сучасне природокористування та його основні види.	5	2	1		2	7	1			6
Тема 4. Географічні засади формування сучасних правових основ природокористування.	5	2	1		2	7	1			6
Тема 5. Об'єкти, суб'єкти та джерела правовідносин у сфері природокористування.	4	2			2	7	1			6
Тема 6. Право природокористування та його основні види.	4	2			2	7	1			6

Тема 7. Право власності на природні ресурси	10	4	2		4	7	1			6
Тема 8. Правове забезпечення управління в галузі природокористування	9	4	1		4	7	1			6
Тема 9. Юридична відповідальність у галузі природокористування	5	2	1		2	9	1	2		6
Разом за змістовим модулем 1	54	22	10		22	65	9	2		54
Змістовий модуль 2. Правове регулювання використання природних ресурсів										
Тема 10. Правове регулювання використання земельних ресурсів	12	4	2		6	7	1			6
Тема 11. Правовий режим використання, відтворення й охорони вод	9	2	1		6	7	1			6
Тема 12. Правове використання, відтворення, захисту і охорони лісів	9	2	1		6	7	1			6
Тема 13. Правовий режим використання об'єктів рослинного світу	7	2	1		4	7	1			6
Тема 14. Правові засади використання об'єктів тваринного світу	7	2	1		4	7	1			6
Тема 15. Правове регулювання використання курортних, лікувально-оздоровчих і рекреаційних зон.	10	2	2		6	9	1			8
Тема 16. Правовий режим використання природно-заповідного фонду	12	4	2		6	11	1			8
Разом за змістовим модулем 2	66	18	10		38	55	7	2		46
Усього годин	120	40	20		60	120	16	4		100

5. Теми практично-семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин, д/ф. з/ф
Змістовий модуль 1. Загальні поняття сучасного природокористування та його правові основи		
1	Теоретичні аспекти формування поняття «природокористування». <i>Підготувати наступні питання:</i> 1. Поняття природокористування, визначення поняття. 2. Соціально-економічна та екологічна сутність природокористування.	2/
2	Історичні типи природокористування <i>Підготувати наступні питання:</i> 1. Основні форми та ознаки взаємодії людини і суспільства з природним оточенням.	2/

	<p>2. Схарактеризувати основні типи природокористування:</p> <ul style="list-style-type: none"> - збирально-привласнююче природокористування; - виробничо-продуктивне природокористування; - інноваційно-конструктивістське природокористування; - ноосферне (інформаційне) природокористування. 	
3	<p>Сучасне природокористування та його основні види. <i>Підготувати наступні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Географічні засади формування сучасних правових основ природокористування. 2. Об'єкти, суб'єкти та джерела правовідносин у сфері природокористування. 3. Загальне та спеціальне природокористування. 4. Інші види природокористування. 	2/
4	<p>Право власності на природні об'єкти та їх ресурси. <i>Підготувати наступні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття права власності на природні ресурси та його ознаки. 2. Форми власності на природні ресурси в Україні, їхнє законодавче закріплення. Конституційні засади права власності на природні ресурси. 3. Підстави та порядок виникнення права власності на природні ресурси. 4. Підстави та порядок припинення права власності на природні ресурси. 	2/
5	<p>Правове забезпечення управління у галузі природокористування. Юридична відповідальність у галузі природокористування. <i>Підготувати наступні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття, форми та види управління в галузі природокористування. 2. Система органів управління та функцій управління у галузі природокористування. 3. Поняття правової відповідальності за правопорушення у сфері природокористування 4. Види правової відповідальності за порушення у галузі природокористування. Навести приклади. 	2/2
Разом за змістовим модулем 1		10 /2
Змістовий модуль 2. Правове регулювання використання природних ресурсів		
6	<p>Правове регулювання використання земельних ресурсів. <i>Підготувати наступні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття земельні ресурси України. 2. Категорії земель та їх правовий статус. 3. Поняття і зміст права власності на землю. 4. Управління в сфері використання земельних ресурсів України. 5. Відповідальність за порушення у використанні земель. 	2/
7	<p>Правовий режим використання, відтворення й охорони водних та лісових ресурсів <i>Підготувати наступні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сучасні проблеми використання вод в Україні. Склад водного фонду. 2. Право власності на води. Суб'єкти, об'єкти, підстави виникнення, зміни і припинення права власності на води. 	2/

	<p>3. Поняття та види права водокористування, зміни і припинення права водокористування.</p> <p>4. Загальне та спеціальне водокористування.</p> <p>5. Відповідальність за порушення водного законодавства.</p> <p>6. Поняття лісового фонду України та лісових ресурсів. Категорії лісів.</p> <p>7. Право власності на ліс та лісові ресурси.</p> <p>8. Види лісокористування, класифікація за підставами виникнення, за цільовим призначенням, за правовою формою. Поняття та порядок оформлення лісових сервітутів.</p> <p>9. Особливості постійного і тимчасового лісокористування.</p> <p>10. Відповідальність за порушення лісового законодавства.</p>	
8	<p>Правове регулювання використання об'єктів тваринного та рослинного світу</p> <p><i>Підготувати наступні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Об'єкти тваринного світу. 2. Тваринний світ як об'єкт права власності та права користування. 3. Особливості управління в галузі використання тваринного світу. Види контролю в галузі використання тваринного світу. 4. Право власності на тваринний світ. 5. Види природних рослинних ресурсів. 6. Природні рослинні ресурси загальнодержавного і місцевого значення. 7. Особливості управління в галузі використання тваринного і рослинного світу. 8. Види контролю в галузі використання тваринного і рослинного світу. Червона книга України. 9. Відповідальність за порушення законодавства в галузі використання об'єктів тваринного і рослинного світу. 	2/
9	<p>Правове регулювання використання курортних, лікувально-оздоровчих і рекреаційних зон.</p> <p><i>Підготувати наступні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття курортів. 2. Види курортів (за значенням; за видами природних лікувальних ресурсів; за профілем (спеціалізацією). 3. Порядок створення курортів. Етапи створення. 4. Правовий режим округу санітарної охорони курортів. 5. Порядок ведення державного кадастру природних територій курортів. 6. Порядок ведення державного кадастру природних лікувальних ресурсів. 7. Поняття рекреаційних зон. 8. Визначення правового режиму рекреаційних зон. 9. Особливості державного управління та контролю в галузі використання курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних зон. 10. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері використання курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних зон. 	2/
10	<p>Правовий режим використання природно-заповідного фонду</p> <p><i>Підготувати наступні питання:</i></p>	2/2

	<p>1. Поняття та склад природно-заповідного фонду України</p> <p>2. Види територій та об'єктів ПЗФ (залежно від походження; за рівнем охоронного режиму; за юридичним статусом).</p> <p>3. Органи управління природно-заповідним фондом України</p> <p>4. Порядок створення об'єктів природно-заповідного фонду України</p> <p>5. Правовий режим біосферних заповідників</p> <p>6. Правовий режим природних заповідників</p> <p>7. Правовий режим національних природних парків</p> <p>8. Правовий режим регіональних ландшафтних парків</p> <p>9. Правові режими заказників, пам'яток природи і заповідних урочищ.</p> <p>10. Правовий режим ботанічних садів; дендрологічних парків; зоологічних парків; парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.</p> <p>11. Правове регулювання ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду.</p>	
Разом за змістовим модулем 2		10/2
Усього годин		20/4

7. Теми лабораторних занять

Програмою не передбачено

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин, д/ф, з/ф
Змістовий модуль 1. Загальні поняття сучасного природокористування та його правові основи		
1	Теоретичні аспекти формування поняття «природокористування». Предмет, завдання і методи курсу. Поняття природокористування, його соціально-економічна сутність. <i>Результати вивчення: усне опитування.</i>	2/6
2	Історичні типи природокористування. Основні форми та ознаки взаємодії людини і суспільства з природним оточенням. Збирально-привласнююче природокористування. Виробничо-продуктивне природокористування. Інноваційно-конструктивістське природокористування. Ноосферне (інформаційне) природокористування. <i>Результати вивчення: усне опитування.</i>	2/6
3	Сучасне природокористування та його основні види. Класифікаційні підходи щодо природокористування. Систематика природокористування. Проблеми географічного вивчення природокористування. <i>Результати вивчення: усне опитування.</i>	2/6
4	Географічні засади формування сучасних правових основ природокористування. Взаємодія суспільства і природи. Роль національного, міжнародного законодавства, відповідних міжнародних організацій в регулюванні використання природних ресурсів. Принципи природокористування. <i>Результати вивчення: усне опитування.</i>	0/6

5	<p>Об'єкти, суб'єкти та джерела правовідносин у сфері природокористування. Об'єкти права природокористування. Суб'єкти права природокористування. Природноресурсне законодавство. Кодифікація нормативно-правових актів з природокористування. Спеціальні закони як джерела природноресурсового права. Місце підзаконних актів у регулюванні природноресурсних правовідносин. Нормативно-правові акти місцевих органів самоврядування в галузі природокористування.</p> <p><i>Результати вивчення: усне опитування.</i></p>	0/6
6	<p>Право природокористування та його основні види. Поняття «право природокористування». Принципи права природокористування. Права й обов'язки природокористувачів. Основні види природокористування та їх законодавче закріплення. Загальне природокористування. Спеціальне природокористування.</p> <p><i>Результати вивчення: усне опитування.</i></p>	0/6
7	<p>Право власності на природні ресурси. Поняття права власності на природні ресурси та його ознаки. Форми власності на природні ресурси в Україні, їхнє законодавче закріплення. Підстави та порядок виникнення права власності на природні ресурси. Підстави та порядок припинення права власності на природні ресурси. Права та обов'язки власників природних ресурсів. Способи захисту й охорони права власності на природні об'єкти та ресурси</p> <p><i>Результати вивчення: усне опитування.</i></p>	4/6
8	<p>Правове забезпечення управління в галузі природокористування. Поняття, зміст, принципи та методи управління в галузі природокористування. Участь України в системі міжнародного природного співробітництва. Органи загального державного управління та місцевого самоврядування в галузі природокористування. Органи державного управління природокористуванням спеціальної компетенції. Правові питання участі громадськості в управлінні природокористуванням. Правові засади ведення державних природоресурсних кадастрів, Червоної і Зеленої книг України.</p> <p><i>Результати вивчення: усне опитування.</i></p>	2/6
9	<p>Юридична відповідальність у галузі природокористування. Види юридичної відповідальності за правопорушення у галузі природокористування. Кримінальна відповідальність за порушення в галузі природокористування та види кримінальних покарань, що застосовуються. Адміністративна відповідальність і види адміністративно-правових стягнень за правопорушення у галузі природокористування.</p> <p><i>Результати вивчення: усне опитування.</i></p>	2/6
Разом за змістовним модулем 1		18/54
Змістовий модуль 2. Правове регулювання використання природних ресурсів		
10	<p>Правове регулювання використання земельних ресурсів. Земельні відносини у контексті сучасної земельної реформи. Система органів управління в галузі земельних відносин. Поняття і зміст права власності на землю. Суб'єкти та правові форми землекористування. Оренда землі. Підстави виникнення та</p>	4/6

	<p>припинення права землекористування. Відповідальність та її види за порушення земельного законодавства.</p> <p><i>Результати вивчення подаються у вигляді презентацій за матеріалами з теми</i></p>	
11	<p>Правовий режим використання, відтворення й охорони вод. Склад водного фонду. Правовий режим використання вод в Україні. Водне законодавство України. Водний кодекс України. Управління й контроль в галузі використання вод. Функції управління, його види (загальне, спеціальне, державне, громадське). Державний облік вод, Державний водний кадастр. Державний моніторинг вод. Стандартизація і нормування в галузі використання вод. Право власності на води. Суб'єкти, об'єкти, підстави виникнення, зміни і припинення права власності на води. Поняття та види права водокористування, зміни і припинення права водокористування. Загальне та спеціальне водокористування. Відповідальність за порушення водного законодавства.</p> <p><i>Результати вивчення подаються у вигляді презентацій за матеріалами з теми</i></p>	4/6
12	<p>Правове використання, відтворення, захисту і охорони лісів. Актуальні проблеми використання лісових ресурсів України. Поняття лісового фонду України та лісових ресурсів. Лісовий кодекс України. Особливості державного управління у сфері лісових відносин. Особливості, функції та види управління в галузі використання лісів. Види лісокористування, класифікація за підставами виникнення, за цільовим призначенням, за правовою формою. Особливості постійного і тимчасового лісокористування. Відповідальність за порушення лісового законодавства: види, підстави і порядок притягнення.</p> <p><i>Результати вивчення подаються у вигляді презентацій за матеріалами з теми</i></p>	4/6
13	<p>Правовий режим використання об'єктів рослинного світу. Види природних рослинних ресурсів. Природні рослинні ресурси загальнодержавного і місцевого значення. Співвідношення понять «ліс» та «рослинний світ». Загальна характеристика законодавства України про рослинний світ. Міжнародні нормативно-правові документи в системі законодавства про рослинний світ. Порядок ведення державного обліку і кадастру рослинного світу. Загальне та спеціальне використання об'єктів рослинного світу. Юридична відповідальність за порушення у сфері використання об'єктів рослинного світу.</p> <p><i>Результати вивчення подаються у вигляді презентацій за матеріалами з теми</i></p>	4/6
14	<p>Правові засади використання об'єктів тваринного світу. Тваринний світ як об'єкт права власності та права користування. Об'єкти тваринного світу. Право власності на тваринний світ. Суб'єкти та об'єкти права власності на тваринний світ. Право користування об'єктами тваринного світу, його форма та види. Підстави та умови припинення права використання тваринного світу. Основні види використання тваринного світу. Відповідальність за порушення законодавства в галузі використання тваринного світу: поняття, ознаки, підстави</p>	4/6

	настання, види, порядок притягнення. <i>Результати вивчення подаються у вигляді презентацій за матеріалами з теми</i>	
15	Правове регулювання використання курортних, лікувально-оздоровчих і рекреаційних зон. Поняття та види природних лікувальних ресурсів та комплексів; поняття рекреаційних зон, їх види, склад, порядок утворення. Особливості управління в галузі використання рекреаційних зон. Правовий режим використання природних ресурсів курортів, ресурсів у лікувально-оздоровчих місцевостях. Правове регулювання сільського зеленого туризму. Особливості державного управління та контролю в галузі використання курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних зон. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері використання курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних зон. <i>Результати вивчення подаються у вигляді презентацій за матеріалами з теми</i>	6/8
16	Правовий режим використання природно-заповідного фонду України. Поняття та класифікація територій і об'єктів природно-заповідного фонду України; порядок створення й оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Правовий режим природних заповідників, біосферних заповідників і національних природних парків. Форми власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду та особливості правового режиму їхніх земель. Припинення права власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду і контроль за режимом їх використання. Види юридичної відповідальності за правопорушення в галузі використання природно-заповідного фонду. <i>Результати вивчення подаються у вигляді презентацій за матеріалами з теми</i>	6/8
Разом за змістовним модулем 2		32/46
Всього		50/100

До самостійної роботи відноситься:

- [1] – підготовка до лекцій, практичних і семінарських занять;
- [2] – підготовка презентацій за визначеною темою.

9. Методи навчання

Лекції із застосуванням методів пояснювально-ілюстративного (мультимедійні презентації) викладання, обговорення проблемних ситуацій та диспуту; семінарські заняття з наочними демонстраціями; виконання індивідуальних завдань.

10. Форми контролю і методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточне контрольне опитування, оцінювання семінарських доповідей та виконання індивідуальних завдань; підсумковий контроль – залік. В обов'язковому порядку здійснюється облік відвідування студентами усіх видів занять.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно	вільно володіє програмним матеріалом. Розуміє та може змістовно викласти особливості використання природних об'єктів та ресурсів. Характеризує законодавчі акти в сфері охорони та регулювання різних об'єктів природокористування. Аналізує вплив законодавчого забезпечення щодо регулювання зазначених об'єктів, робить відповідні висновки й узагальнення. Висловлює та аргументує своє ставлення до альтернативних поглядів на більшість питань. Висвітлює власний підхід щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання об'єктів природокористування та їх охорони.	глибоко та всебічно розкриває сутність практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі завдання та ініціює нові шляхи їх виконання; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних завдань при самостійній роботі. Виконав та успішно здав всі практичні роботи.
Добре	самостійно висвітлює визначення основних понять і термінів, характеризує законодавчі акти в сфері регулювання використання природних об'єктів та ресурсів; висвітлює сучасні проблемні питання. Дає розгорнуту відповідь, пояснюючи логіку суджень, наводить приклади. Разом з тим, студент допускає окремі помилки та неточності, що не впливає на загальний характер відповіді. Студент не розкриває власне бачення шляхів вдосконалення нормативно-правового регулювання окремих об'єктів та ресурсів природокористування та їх охорони.	правильно вирішив більшість практичних завдань; має стійкі навички їх виконання. Практичні роботи здані.
Задовільно	знання студента завчені з підручника чи навчального посібника, висвітлює їх за допомогою конспекта чи викладача. Дає нечіткі визначення основних понять і термінів. Відповідає на поставлене запитання не повністю, при розкритті спеціальних питань не може конкретизувати відповідь наведенням прикладів, допускає значні помилки.	може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання. Виконав більшу частину практичних робіт.

Незадовільно з можливістю повторного складання	студент не володіє матеріалом, потребує подальшої роботи над засвоєнням основних положень предмету.	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, відсутні сформовані уміння та навички. Не виконав жодної практичної роботи.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом не орієнтується в предметі, потребує подальшої роботи над засвоєнням основних положень предмету	не виконав жодної практичної роботи, може виконати лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

11. Питання для підсумкового контролю

1. Історія розвитку відносин «природа-суспільство».
2. Закономірності взаємодії суспільства з природним середовищем та особливості їхнього прояву на сучасному етапі суспільного розвитку.
3. Поняття природокористування, його соціально-економічна сутність.
4. Історичні типи природокористування.
5. Сучасне природокористування та його основні види.
6. Проблеми географічного вивчення природокористування.
7. Роль національного, міжнародного законодавства, відповідних міжнародних організацій в регулюванні використання природних ресурсів.
8. Принципи природокористування.
9. Об'єкти, суб'єкти та джерела правовідносин у сфері природокористування.
10. Право природокористування та його основні види.
11. Основні види природокористування та їх законодавче закріплення. Загальне природокористування. Спеціальне природокористування.
12. Природні об'єкти, природні ресурси і природні комплекси: їх правова інтеграція і диференціація.
13. Право власності на природні ресурси. Головні ознаки і визначення поняття права власності на об'єкти природного походження.
14. Підстави виникнення права власності на природні об'єкти та їх ресурси у природному стані.
15. Правові підстави припинення права власності на природні об'єкти.
16. Право природокористування як форми охорони навколишнього природного середовища: поняття, види та особливості.
17. Підстави виникнення, змінення і припинення права спеціального природокористування.
18. Правове регулювання лімітування і ліцензування природокористування як засобів раціонального використання об'єктів природного середовища.
19. Економічне і правове стимулювання раціонального природокористування та ефективної охорони природного середовища.
20. Система органів державного управління в області охорони навколишнього природного середовища загальної та спеціальної компетенції.
21. Функції управління в області охорони навколишнього середовища та їх здійснення державними органами виконавчої влади і місцевого самоврядування.
22. Система державних органів екологічного контролю й основні форми здійснення ними контрольних функцій.
23. Економічний, екологічний і правовий механізм охорони навколишнього природного середовища та забезпечення його якості.
24. Громадські екологічні організації та рухи, їх роль, функції та форми діяльності щодо забезпечення охорони навколишнього природного середовища.

25. Основні цілі та завдання стандартизації і нормування в області охорони навколишнього природного середовища.
26. Основні цілі та завдання спостереження, прогнозування та інформації в області охорони навколишнього природного середовища.
27. Законодавчі вимоги щодо ведення моніторингу природних об'єктів і ресурсів та його юридичне значення.
28. Правове регулювання ведення кадастрів природних ресурсів та їх еколого-правовий зміст.
29. Державний облік об'єктів і речовин, що негативно впливають на стан навколишнього природного середовища.
30. Правовий вплив на гармонізацію взаємодії людини і суспільства з природним середовищем.
31. Зміст основних еколого-правових вимог законодавства щодо формування свідомого і дбайливого ставлення громадян до природних багатств країни.
32. Правові та екологічні вимоги щодо забезпечення стратегії розумних і помірних потреб у використанні природних ресурсів.
33. Зміст правових та моральних вимог щодо обмеженню вторгнення у закономірності функціонування екологічних систем.
34. Поняття і функції юридичної відповідальності за скоєння правопорушень при використанні природних об'єктів і ресурсів; види юридичної відповідальності за їх вчинення.
35. Основні принципи, форми і порядок відшкодування шкоди, заподіяної навколишньому середовищу та окремим природним об'єктам.
36. Поняття земельні ресурси України. Категорії земель та їх правовий статус.
37. Поняття і зміст права власності на землю. Оренда землі.
38. Управління в сфері використання земельних ресурсів України.
39. Відповідальність за порушення у використанні земель.
40. Водний фонд України. Сучасні проблеми використання вод в Україні.
41. Право власності на води та водні об'єкти. Суб'єкти, об'єкти, підстави виникнення, зміни і припинення права власності на води.
42. Поняття та види права водокористування, зміни і припинення права водокористування. Загальне та спеціальне водокористування.
43. Відповідальність за порушення водного законодавства.
44. Поняття лісового фонду України та лісових ресурсів. Категорії лісів.
45. Право власності на ліс та лісові ресурси.
46. Види лісокористування, класифікація за підставами виникнення, за цільовим призначенням, за правовою формою. Поняття та порядок оформлення лісових сервітутів.
47. Особливості постійного і тимчасового лісокористування.
48. Відповідальність за порушення лісового законодавства.
49. Види природних рослинних ресурсів.
50. Природні рослинні ресурси загальнодержавного і місцевого значення.
51. Державне управління та державний контроль в області охорони, захисту і відтворення рослинного світу.
52. Державний облік рослинних об'єктів та ведення державного кадастру рослинного світу.
53. Особливості правової охорони окремих об'єктів рослинності та вимоги щодо ведення «Зеленої книги України» для зникаючих видів рослин.
54. Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону рослинного світу і його ресурсів.
55. Об'єкти тваринного світу.
56. Тваринний світ як об'єкт права власності та права користування.

57. Державне управління та державний контроль у сфері охорони наземного і водного тваринного світу.
58. Право власності на об'єкти тваринного світу.
59. Види контролю в галузі використання об'єктів тваринного і рослинного світу. Червона книга України.
60. Особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства про охорону і відтворення об'єктів тваринного світу.
61. Поняття та види курортів (за значенням; за видами природних лікувальних ресурсів; за профілем (спеціалізацією)).
62. Поняття та склад природно-заповідного фонду України.
63. Види територій та об'єктів ПЗФ (залежно від походження; за рівнем охоронного режиму; за юридичним статусом).
64. Умови і порядок формування й оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
65. Правовий режим природних заповідників, біосферних заповідників та національних природних парків.
66. Правовий режим регіональних ландшафтних парків, природних заказників, пам'яток природи та заповідних урочищ.
67. Особливості правового режиму ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.
68. Економічні і правові заходи забезпечення функціонування та охорони територій і об'єктів природно-заповідного фонду.
69. Юридична відповідальність за порушення вимог природно-заповідного законодавства.
70. Сучасний стан і перспективи розвитку законодавства про курортні місцевості, лікувально-оздоровчі об'єкти та рекреаційні території.
71. Особливості правового режиму курортних, лікувально-оздоровчих і рекреаційних територій і об'єктів.
72. Еколого-правові заходи охорони навколишнього природного середовища курортів, курортних територій та їх охоронних зон.
73. Поняття та види лікувально-оздоровчих об'єктів і правові міри охорони навколишнього середовища лікувально-оздоровчих установ.
74. Екологічне значення рекреаційних територій і туристичних об'єктів та правові заходи щодо їх охорони і захисту.
75. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері використання курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних зон.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль																(Контрольна роботи за змістовим модулем 1-2) *	Сума балів
Змістовий модуль №1								Змістовий модуль №2									
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15	Т 16	20	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		

Т1, Т2 ... Т16 – теми змістових модулів

Підсумковий контроль (контрольна робота) за змістовим модулем здійснюється у формі письмових тестових завдань після завершення вивчення всього навчального матеріалу (змістовних модулів 1-2). Тестові письмові завдання для модульної контрольної роботи складаються з 20 тестових завдань і відповідають змісту навчального матеріалу

навчального курсу. За кожен правильну відповідь на одне тестове завдання студент отримує 1 бал.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

Робоча програма та силабус навчальної дисципліни; опорні конспекти лекцій; підручники і навчальні посібники, законодавства України; мультимедійні презентації; плани семінарських занять; навчально-методичні матеріали та питання для поточного і підсумкового контролю; питання і завдання для самостійної роботи, тестові завдання.

14. Рекомендована література Основна

1. Дронова О. Л. Запотоцький С. П. Сучасне природокористування: суспільно-географічний контекст : навчально-методичний посібник. К. : Прінт-Сервіс, 2018. 214 с.
2. Каракаш І. І. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси: монографія. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.
3. Коренюк П. І., Федулова С. О. Економіка природокористування. [Навчальний посібник]. Дніпропетровськ: Акцент ПП, 2014. 274 с.
4. Мальований М.С., Леськів Г.З. Екологія та збалансоване природокористування. Стереотип.вид. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 316 с.
5. Природноресурсове право України: навчальний посібник. Видання друге, доповнене і перероблене. / За редакцією Каракаша І.І. та Харитонової Т.Є. Одеса, Видавничий дім «Гельветика», 2018. 566 с.
6. Природокористування: навчальний посібник. / за ред. Л.П. Царика. Тернопіль: редакційно- видавничий відділ ТНПУ, 2015. – 398 с.
7. Топчієв О.Г., Мальчикова Д.С., Пилипенко Т.О., Яворська В.В. Методологічні засади географії: підручник. Одеса : Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 352 с.
8. Хвесик М. А., Горбач Л. М., Кулаковський. Ю. П. Економіко-правове регулювання природокористування : Монографія. К.: Кондор, 2009. 524 с.
9. Шуміло О. М., Зуєв В. А., Бригадир І. В. та ін.. Екологічне право України. Особлива частина: навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Шуміло. К.: Центр учбової літератури, 2013. 432 с.

Додаткова

1. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні: колективна моногр./ відп. ред. Т.Є. Харитоновна, І.І. Каракаш. Одеса: Видавничий дім «Гельветика» 2018. 721 с.
2. Екологічне право : підручник. За ред. А. П. Гетьмана. Х.: Право, 2014. 432 с.
3. Земельний кодекс України. Науково-практичний коментар / А. М. Мірошніченко. К. : ЦУЛ, 2013. 512 с.
4. Науково-практичний коментар Водного кодексу України /за заг. ред. Н.Р. Кобецької. К. : Юрінком Інтер, 2010. 360 с.
5. Науково-практичний коментар Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", прийнятого 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ зі змінами і доповненнями, станом на 09.02.2006 / за заг. ред. О. М. Шуміла. Х. : Фактор, 2006. 592 с.
6. Науково-практичний коментар Лісового кодексу України / авт. кол.: Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, Т. Г. Ковальчук та ін. ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. К. : Юрінком Інтер, 2010. 367 с.
7. Правове регулювання екологічної безпеки в Україні : навч. посіб. / [авт. кол.: А. П. Гетьман та ін.]; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". Х.: Право , 2012. 294 с.
8. Мірошніченко А. М. Земельне право України : підручник. 3-тє вид., перероб. і допов. К.: Алерта, 2013. 512 с.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України : Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. Назва з екрана.
2. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр>. Назва з екрана.
3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-ІІІ [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>. Назва з екрана.
4. Кодекс України про надра від 7 липня 1994 р. № 132/94-ВР [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>. Назва з екрана.
5. Про захист рослин : Закон України від 14 жовтня 1998 р. № 180-ХІV [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/180-14>. Назва з екрана.
6. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22 лютого 2000р. № 1478-ІІІ [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>. Назва з екрана.
7. Про охорону атмосферного повітря : Закон України від 16 жовтня 1992 р. №2707-ХІІ [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2707-12?test=MK9Mf5zFR44MnXJkZi8VUtiqHI4WIs80msh8Ie6>. Назва з екрана.
8. Про охорону земель : Закон України від 19 червня 2003 р. № 962-ІV [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/962-15>. Назва з екрана.
9. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 21 червня 1991 р. № 1264-ХІІ [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>. Назва з екрана.
10. 18. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16 червня 1992 р. №2456-ХІІ [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>. Назва з екрана
11. Про рослинний світ : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 591-ХІV [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/591-14>. Назва з екрана.
12. Про тваринний світ : Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894-ІІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>. – Назва з екрана.

13. Про Червону книгу України : Закон України від 7 лютого 2002 р. № 3055-III [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3055-14?test=ryJMfrD7QoQDnXJ6Zi8VUtiqHI4WIs80msh8Ie6>. Назва з екрана.
14. Про затвердження Положення про Зелену книгу України : постанова Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2002 р. № 1286 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1286-2002-%D0%BF>. Назва з екрана.
15. Про затвердження Положення про Державне агентство України з управління зоною відчуження : постанова Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 564 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/564-2014-%D0%BF> Назва з екрана.

Інтернет ресурси

1. Щорічні національні доповіді про стан навколишнього природного середовища - http://www.menr.gov.ua/index.php?menu_id=44
  2. Міністерство охорони навколишнього природного середовища України - <http://www.menr.gov.ua>
  3. Державний комітет України по водному господарству - <http://www.scwm.gov.ua>
  4. Державний комітет України по земельних ресурсах - <http://dkzr.gov.ua>
  5. Державний комітет лісового господарства України - <http://dklg.kmu.gov.ua>
1. Загальна характеристика лісів України- http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=33494&cat_id=32867
  2. Заповідні території українських Карпат - <http://carpathians.org.ua> ; <http://www.karpaty.lviv.ua/link.html>
  3. Установи природно-заповідного фонду України - http://www.menr.gov.ua/index.php?menu_id=117
  4. Основні міжнародно-правові акти у сфері охорони довкілля за участі України: http://www.epl.org.ua/misznar_zak-vo.htm